

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz



INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2014 | Vol. 6 | No. 2 | ISSN 1803-8220

SEKERÁK, Marián (2014). Renezancia politickej teórie?
Acta Politologica 6, 2, 244-250. ISSN 1803-8220.

RECENZNÍ ČLÁNEK

Tento článok podléhá autorským právam, kopírování a využívaní jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

Renezancia politickej teórie?

Marián Sekerák¹

Hoci je zjavné, že počas ostatných rokov predovšetkým v českej politickej vede prevláda v produkcii vedeckej literatúry tzv. empiricko-analytický prístup nad tým, ktorý viaceré úvody do politológie zvyknú – tak trochu zastaralo – nazývať „normatívno-ontologickým“, zaznamenali česká a slovenská politológia v nedávnom období významné literárne prírastky z oblasti politickej teórie, resp. filozofie. Na nasledujúcich riadkoch zameriame, tak trochu netradične, pozornosť až na štyri pozoruhodné knižné tituly, ktoré v rokoch 2012 a 2013 obohatili politologické knižnice týchto dvoch spriatelených krajín. Tri z nich sú českej proveniencie, jedna pochádza zo Slovenska.

Kučerova „Politologická historie demokracie“

Významný politický teoretik, filozof a historik ideí, niekdajší disident docent Rudolf Kučera predstavil pod hlavičkou Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem svoju publikáciu venovanú politologickým dejinám demokracie, najmä však jej praktickej realizácii v rôznych oblastiach sveta, zvlášť v Európe a Severnej Amerike. V monografii autor venuje svoju pozornosť obdobiu prakticky od čias formovania civilizácie v oblasti Mezopotámie až do konštituovania sa americkej demokracie v 18. storočí, využívajúc hlavne deskriptívnu a komparatívnu metódu. Časové rozpätie, ktoré autor analyzoval, je teda mimoriadne široké. Napriek útlosti knižky, ktorú možno spozorovať už na prvý pohľad možno konštatovať, že látka je spracovaná vskutku erudovane a výklad problematiky je jasný a zrozumiteľný. Túto skutočnosť zaiste ocenia obzvlášť študenti, ktorým publikáciu „*Politologická historie demokracie*“ možno jednoznačne odporučiť ako cennú učebnú pomôcku pri zvládaní (inak pomerne málo obľúbeného) predmetu „dejiny politického myslenia“. Rovnako je tiež pozitívne, že R. Kučera neskĺzava vo svojom rozprávaní (písaný text má miestami charakter univerzitnej prednášky, čo len uľahčuje celkovú percepciu diela) k povrchným interpretáciám a zachováva si zdravý autorský odstup, teda vedecky nevyhnutnú „kritickú dištanciu“. Napokon, niet sa čo čudovať: charakter publikácie si takýto prístup priam vyžaduje. Z hľadiska rozloženia obsahu môže však drobná výhrada smerovať voči skutočnosti, že väčšina z celkového počtu 29 kapitol (prakticky od kapitoly č. 3 po 19. kapitolu) je venovaná vývoju antickej demokracie v starovekom Grécku a Ríme. Iste, o dôležitosti tohto epochálneho obdobia nemožno vonkoncom pochybovať. Na druhej strane, detailný výklad gréckeho a rímskeho modelu demokracie v ich komplexnosti a zložitosti by si vyžadoval samostatné, azda až niekoľkozväzkové dielo. Na odbornú monografiu takéhoto typu, ktorá má prevažne učebnicový charakter, je prevaha antických dejín trochu „priťažká“ a ide tak trochu na úkor popisu vývoja ďalších etáp formovania demokracie. Takáto výhrada je však čisto subjektívna a iný čitateľ, resp.

¹ PhDr. Marián Sekerák je interným doktorandom Katedry politologie Institutu politologických študií Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovy v Praze. Kontakt: marian.sekerak@gmail.com.

čitateľka môžu mať na tento aspekt obsahovej stránky diela úplne odlišný názor.

Recenzovaná publikácia však napriek svojim nesporným pozitívam obsahuje aj pár nedostatkov, ktoré si pozorný/á čitateľ/ka nemôže nevšimnúť. V tiráži knihy nenájdeme informáciu o tom, či prešla jazykovou korektúrou. Táto by však bola istotne osožná. Niežby publikácia obsahovala veľké množstvo preklepov (tie sú skôr zanedbateľné), ale pár nedostatkov tohto typu sa predsa len dá nájsť. Na ilustráciu uveďme napríklad nasledujúce: „...a podle toho s ním jednáno.“ (s. 41; správne: „...a podle toho s ním bylo jednáno.“), „...a aby se jednotliví plebejci se...“ (s. 59), „...v chápání hodnot římské šlechtické společnosti...“ (s. 81), „...myslitelů a básníků 19 století“ (s. 90; správne: „19. století“), „...konvent,“ (s. 122; správne: „...konvent.“). Spomeňme ešte drobný nedostatok v podobe chýbajúceho miesta vydania kníh M. G. Schmidta z r. 2006, D. Lotzeho z r. 2004 a G. Stourzha z r. 1970 v inak pomerne rozsiahlom a podrobnom zozname zdrojov členeného na pramene a sekundárnu literatúru, ktorý pozostáva z titulov písaných v češtine, angličtine, francúzštine, nemčine a v prípade prekladu knihy J. S. Milla „*On Liberty*“ aj v slovenčine, hoci autor týchto riadkov by si vedel v zozname bibliografie predstaviť aj viac – hlavne pôvodných – titulov písaných v slovenskom jazyku. Istá kuriozita v zozname literatúry sa autorovi podarila v prípade jeho vlastnej práce „John Locke a různé podoby svobody“, ktorá bola podľa informácie v bibliografickom zozname na s. 142 vydaná v kolektívnej monografii „*Svoboda a otroctví od antiky až po současnost*“ na UJEP v Ústí nad Labem v roku 2013. Pravdou však je, že uvedená monografia, v ktorej má R. Kučera svoj príspevok, sa v skutočnosti nazýva „*Svoboda od antiky po současnost*“, pričom vyšla v edičnej rade *Studia Politologica* už v roku 2012 (ktorý je zároveň aj rokom vydania recenzovanej monografie). Z formálneho hľadiska zarazia čitateľov a čitateľky ešte dve skutočnosti. Prvou je, že subkapitola „Vznik a rozvoj institucí v prostředí řeckých sídel“ (s. 25-27) je ako celok citátom z inej knihy, o čom svedčia úvodzovky na začiatku a na konci textu tejto subkapitoly, ako aj informácia o zdroji, ktorým je podľa autora kniha J. P. Vernanta: „*Počátky řeckého myšlení*“. Je síce potešujúce, že R. Kučera nezatajuje, že celú pasáž prebral od iného autora, na druhej strane je takýto spôsob vedeckej tvorby prinajmenšom neštandardný. Druhou podobnou skutočnosťou je, že text na stranách 81-83 tvorí takmer kompletne citát z diela Martina Jehneho z r. 2006, čo síce autor otvorene uvádza, ale ako vo vyššie spomínanom prípade, ani tu nejde o celkom štandardný spôsob vedeckej tvorby, keďže také rozsiahle citáty sú skôr raritou. Uveďme napokon ešte jednu zvláštnosť, ktorou je informácia uvedená na vnútornej záložke obálky. Autor tam plasticky opisuje príbeh vlastnej inaugurácie, ktorá sa konala v októbri 2010 na Fakulte sociálnych vied UK v Prahe, a ktorá sa pre Rudolfa Kučeru neskončila šťastne, keďže – hoci už dlhoročnému nositeľovi docentského titulu v odbore politológia (habilitácia v r. 1991!) – sa mu tamojšia vedecká rada hlasovaním rozhodla neudelit' titul „profesor“, keďže pri hlasovaní chýbal 1 hlas. Čitateľ sa nemôže ubrániť dojmu, že takáto informácia pôsobí redundantne a tak trochu bolestínsky, pričom by inak hodnotná publikácia nijako nestratila na kvalite, ak by tam tento príbeh chýbal.

Spomínané formálne nedostatky a zvláštnosti sú však skôr marginálne a nijako neznižujú hodnotu diela, ktoré – ako už bolo spomenuté – zaiste prispeje k šíreniu poznatkov v oblasti dejín politických teórií v českom i slovenskom prostredí. Zaujať môžu, okrem iného, informácie týkajúce sa republikánskeho zriadenia v Benátkach, Holandsku či Spojených štátoch amerických, ktorému sa v doposiaľ vydannej literatúre v tomto geografickom priestore venovala pomerne malá pozornosť. Autor teda v knihe zúročil svojho dlhoročné pedagogické skúsenosti a ponúkol čitateľskej verejnosti text, ktorý má potenciál stať sa „povinnou

výbavou“ všetkých študentov politológie a príbuzných odborov, vrátane pedagogickej verejnosti vysokých, ale iste aj stredných škôl. Na záver k tejto časti recenzie ešte skonštatujeme, že je až prekvapujúce, že publikácia zameraná na túto problematiku, teda na dejiny vývoja demokracie, vyšla v Českej republike až v roku 2012, teda dosť dlhý čas po tom, čo sa tunajšia politológia rekonštituovala po r. 1989. Očakávať by sa skôr dalo, že viac než 10 rokov po začiatku 21. storočia budú vychádzať skôr už nové, prepracované a doplnené vydania tohto typu literatúry...

O sociálnych utópiách a dystopiách

Zatiaľ čo predchádzajúca publikácia pochádza z pera už etablovaného autora s mnohoročnými literárnymi skúsenosťami, nasledujúce dve vznikli na základe bádania autorov, ktorí predstavujú najmladšiu generáciu súčasných politických teoretikov v Českej republike. Ku knihám „*Komparace sociálních utopii*“ Vladimíra Naxeru a Ondřeja Stulíka a „*Teorie společenských zmluv*“, autormi ktorej sú okrem dvoch menovaných ešte Jiří Mertl, Petr Krčál a Jan Ptáčník, možno na začiatok uviesť to isté, čo k titulu R. Kučeru. Je paradoxné, že takto zamerané publikácie vychádzajú až v roku 2012, resp. 2013. Témy, ktorým sa v nich autori venujú, mali totiž byť analyzované už dávnejšie, azda ešte v 90. rokoch, kedy sa odborné, vedeckým komunizmom nezaťažené bádanie o dejinách ideí začínalo v ČR rozvíjať. Samozrejme, táto výhrada nejde na vrub autorov. Naopak, ich záslužnú činnosť treba len a len oceniť. Aby sme však vedeli, čo presne tak horlivo oceňujeme, pozrime sa bližšie na to, čo nám obe publikácie ponúkajú.

Monografia venovaná sociálnym utópiám nie je iba zaujímavou syntézou a opisom najznámejších diel z tejto oblasti, ale prináša aj kritickú teoretickú analýzu (1. kapitola) a cenné porovnanie utópií a dystopií v závere. Vďaka tomu, ako aj vďaka erudovanému a hĺbkovému skúmaniu v jednotlivých kapitolách, kniha nie je „len“ učebnicou pre študentov politológie a príbuzných disciplín, ale podnety a inšpirácie v nej môžu nájsť aj záujemcovia z radov odborníkov. Okrem už spomínanej 1. kapitoly, tie ďalšie objasňujú problematiku myslenia Platóna, renesančných autorov (More, Campanella), utopických socialistov (resp. sociálnych utopistov) 18. a 19. storočia (Mably, Babeuf, Blanqui, Morelly, Owen, Saint-Simon, Fourier, Cabet) a napokon aj tzv. dystopií, teda beletristických diel G. Orwella (1984), J. Zamjatina (*My*) a A. Huxleyho (*Brave New World*). Významným inovačným prínosom je najmä dôkladná teoretická analýza utópií/dystopií, ktoré autori delia podľa rôznych kritérií: a) podľa miery obsahu uzavretosti, kolektivismu a rovnostárstva (partikulárna utópia s totalitným ideologickým charakterom, potenciálna utópia so systémovou mentalitou), b) podľa cieľa vládnucej skupiny (timokratická a oligarchická utópia), c) podľa metódy a prístupu vládnucej skupiny k udržaniu systému (technická dystopia založená na metóde, epistemologická dystopia založená na terore). Oceniť je potrebné aj to, že autori pri svojej analýze dôkladne dbajú na to, aby súčasné hodnotiace pojmy a významy slov nestotožňovali s tými, ktoré sa používali v minulosti, ako aj ich dôkladnú prácu s literatúrou, a to i v prípade, keď používajú pramene takpovediac „zaťažené marxistickým svetonázorom“. Z nich čerpajú výlučne faktografické údaje a ostávajú tak vedecky nestranní.

Hoci monografia predstavuje výnimočný literárny počín, autorom sa nepodarilo vyhnúť niekoľkým drobným formálnym chybám v podobe preklepov (v tiráži sa neuvádza, že by kniha prešla jazykovou korektúrou): „nehorších“ (s. 32, správne: „nejhorších“), „Poradní orgánem...“ (s. 42), „Hytholdaiem“ (s. 49, správne: „Hytlhldaiem“), „do 15 do 19 let“ (s.

100), „EENGELS, Bedřich“ (s. 137). Z formálneho hľadiska je sympatické, že v knihe je na dvoch záverečných stranách miesto pre poznámky čitateľov, avšak absentuje dôležitejší prvok – register pojmov, resp. mien, ktorý by výrazne uľahčil orientáciu v texte. Čo sa týka obsahu je prekvapujúce, že autori do svojho výpočtu analyzovaných autorov nezahrnuli prácu anglického politického teoretika zo 17. storočia Jamesa Harringtona „*The Commonwealth of Oceana*“ (1656), ktorá dokonca vyšla v českom vydaní („*Republika Oceána*“, Edice Prameny, Praha: Mladá fronta, 1985). Vzhľadom na fakt, že v publikácii vychádzali V. Naxera a O. Stulík z niektorých prác vydaných v Československu medzi rokmi 1948-1989 (ide najmä o preklady klasických diel, ale aj o sekundárnu literatúru, napr. J. Kagarlackého či J. Novotného, ed., obaja 1982), je škoda, že neboli zahrnuté niektoré iné významné práce z tohto obdobia, ktoré by boli zaiste užitočné, samozrejme, po kritickej revízii ich záverov a zistení. Spomeňme napríklad slovenskú antológiu diel utopických mysliteľov s názvom „*Utopisti*“ (Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1961), ktorej editorom bol známy historik Vojtech Zamarovský, a ku ktorej úvodnú štúdiu napísal profesor filozofie Lev Hanzel, niekdajší dekan Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a dlhoročný člen KSS. Použití bolo možné nepochybne aj český preklad práce poľského sociológa a historika ideí Jerzyho Ryszarda Szackeho s názvom „*Utopie*“ (Praha: Mladá fronta, 1971), ktorá v poľskom origináli vyšla v r. 1968. Medzi sekundárne zdroje, ktoré mohli autori využiť, patrí nepochybne i dielo slovenského profesora v odbore teória politiky Petra Kulašika „*Dejiny socialistického myslenia*“ (Bratislava: Pravda, 1983), ktoré je síce do istej miery zaťažené ideologickým videním sveta, ale obsahuje aj niektoré cenné, hlavne faktografické informácie. Zaujímavým prameňom mohla byť aj kniha Ilju Erenburga „*Gracchus Babeuf – Spiknutí rovných*“ (Praha: Aventinum, 1931).

Autori sa mohli okrem analyzovaných diel dotknúť aj niektorých menej známych prác, predovšetkým beletristického charakteru, ktoré nesú znaky utópií, resp. dystopií a v českom/slovenskom prostredí sú dokonca aj medzi odbornou verejnosťou úplne alebo takmer neznáme. Ide o diela „*Walden*“ (Henry David Thoreau) a „*Walden Two*“ (Burrhus Frederic Skinner), ďalej o feministické utópie (žáner, ktorý nebol samostatne analyzovaný v recenzovanej knihe) „*Herland*“ (Charlotte Perkins Gilman) či „*Woman on the Edge of Time*“ (Marge Piercy). Autori sa mohli taktiež zamerať na žáner sci-fi utópií, akou je napríklad kniha „*Looking Backward: 2000-1887*“ (Edward Bellamy) a vysvetliť, aké spoločné, resp. odlišné znaky majú diela utopické a vedecko-fantastické.

Uvedené poznámky a postrehy by však chceli byť skôr podnetom pre prípadné ďalšie, druhé vydanie knihy „*Komparace sociálních utopií*“ a nijako nepopierajú významný prínos, ktorý tento titul predstavuje pre výskum politického myslenia v českej a slovenskej politológii.

Novoveké koncepty spoločenských zmlúv

Ďalšia recenzovaná publikácia, venovaná problematike konceptu spoločenských zmlúv, pozostáva z piatich kapitol. V prvej jej autor P. Krčál vymedzuje základné charakteristiky kontraktualistickej teórie, vrátane jej súčasnej kritickej reflexie, napr. zo strany Daniela McDermotta, Roberta A. Dahla či Stanleyho Cohena. Nasledujúce tri kapitoly z pera J. Ptáčníka, J. Mertla, O. Stulíka a V. Naxeru sú venované objasneniu základných črt teórií Hobbesa, Locke a Rousseaua. Aj v ich prípade nejde len o učebnicový popis, ale aj o – v dobrom zmysle slova – provokatívnu interpretáciu opretú o najnovšie poznatky politickej teórie. Niektoré časti však, ako napr. záverečná subkapitola (3.6) o Lockeovi ako liberálovi, demokratovi a ot-

rokárovi, mohli byť obširnejšie, najmä vzhľadom na aktuálnosť preberaných tém. Záverečná piata kapitola je komparáciou všetkých predstavených kontraktualistických konceptov, vrátane objasnenia povahy prirodzeného stavu, hodnoty slobody jednotlivca, dôvodov vzniku štátu, jeho úlohy a funkcií, možnosti vypovedania zmluvy zo strany zmluvných strán, ako aj podmienok legitimity zmluvy a štátu. Práve prvá a posledná kapitola dodávajú knihe významnú pridanú hodnotu a pomáhajú jej prekonať úzky rámec učebnice, za ktorú by sme ju inak museli považovať. Vzhľadom na to, že sa autori rozhodli vymedziť skúmané obdobie epochou novoveku, je prirodzené, že v monografii nie sú zahrnuté koncepcie tzv. nových kontraktualistov, akým bol napr. John Rawls. Takáto analýza by si totiž vyžadovala náležitý priestor, ktorý by musel – ak by mal byť adekvátne preskúmaný – zákonite presiahnuť formát knižnej kapitoly.

Autori pracovali predovšetkým s literatúrou písanou v českom a anglickom jazyku, hoci musíme skonštatovať, že potenciál domácej (a jazykovo príbuznej slovenskej) literatúry nebol využitý až tak úplne, ako mohol byť. V knihe nebol použitý celý rad titulov, z ktorých spomeňme práce Vladimíra Mandu z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre o J. Lockovi („John Locke: vlastníctvo a zmluva“ In Novosád, F.; Smreková, D. (eds.): „*Dejiny sociálneho a politického myslenia*“. Bratislava: Kalligram, 2013, s. 237-249; „Lockov pojem slobody“ In *Filozofia*, 2013, roč. 68, č. 2, s. 105-113; „Koncept vlastníctva v Lockovej politickej filozofii“ In *Filozofia*, 2012, roč. 67, č. 4, s. 291-302; „K niektorým aspektom Lockovej idey slobody“ In *Sloboda a jej projekcie: Zborník*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2012, s. 25-32) alebo 4. kapitolu z knihy Romana Cardala „*Čtyři milníky politické filosofie: Ústava, Politika, Vladař, Leviatan*“ (Praha: CEVRO Institut, 2009, s. 197-249), ktorá je venovaná Hobbesovmu Leviathanovi. Rovnako ako v prípade predchádzajúcich dvoch titulov, aj kniha o spoločenských zmluvách obsahuje niekoľko preklepov, ktoré však nijako neznižujú jeho celkovú hodnotu („pro popis vznik státu“, s. 6; „Papež Benedict XVI.“, s. 14; „ať až už se jedná...“, s. 72; „...se divoch stále více vzdalují, s. 105). Na s. 13 navyše P. Krčál odkazuje na Rawlsovu knihu z r. 2006, hoci žiaden titul tohto autora s daným rokom vydania nie je zahrnutý v bibliografickom zozname. Na s. 95 O. Stulík a V. Naxera uvádzajú český preklad názvu knihy J.-J. Rousseaua ako „*Úvahy o polské ústavě a její reformě*“, hoci v skutočnosti nie je v názve tohto titulu slovo „ústava“ ale „vláda“ (v pozn. č. 36 na tej istej strane je už názov uvede- ný správne). Uvedené formálne nedostatky sú však len drobnými chybami, a preto možno recenzovanú publikáciu jednoznačne odporučiť pre všetkých záujemcov o politickú teóriu.

Federalizmus v talianskom a slovenskom politickom myslení

Zatiaľ čo doposiaľ recenzované publikácie boli z autorského hľadiska výlučne mužskou záležitosťou, posledná kniha, ktorú predstavíme, je písaná dvojicou žien: slovenskou docentkou Danielou Škutovou a naturalizovanou Slovenkou pochádzajúcou z Talianska Patriziou Prando. Autorky predložili čitateľskej verejnosti síce útle, no svojím charakterom nezvyčajné a pútavé dielo. Na rozdiel od vyššie spomínanej českej práce o sociálnych utópiách, kniha „*Slovenský federalizmus versus taliansky federalizmus*“ obsahuje vecný a menný register. Samozrejmosťou sú aj ostatné povinné náležitosti vedeckej monografie (úvod, záver, zoznam literatúry, anglické resumé). Kým však prejdeme k prezentácii hlavného prínosu knihy, pristavme sa na chvíľku pri tom, čo u predchádzajúcich prác síce bolo prítomné, ale na rozdiel od práve recenzovaného titulu nespôsobovalo problémy pri čítaní. Ide najmä o jazykovú stránku diela, ktoré, bohužiaľ, vykazuje viaceré závažné a ťažko prehliadnuteľné

nedostatky. Výpočet chýb by v tomto prípade bol pomerne vyčerpávajúci, obmedzme sa preto len na niektoré z najvypuklejších jazykových chýb. Na viacerých miestach sa stretávame s chýbajúcimi, prípadne nadbytočnými zátvorkami, chybným uvádzaním zdrojov pri citáciách (na s. 50 je uvedený odkaz na zdroj „Pekník, 2000“, hoci v zozname je pod týmto menom záznam s vročením 2002; na s. 48 je pri citáte od D. Kováča uvedený rok 200 namiesto 2000), s citovaním diel, ktoré sa nenachádzajú v zozname literatúry (s. 44, 45, 46, 61), neuvádzaním zdrojov u niektorých citátov (s. 14, 34, 39, 52, 115), absentujúcimi alebo nadbytočnými čiarkami a bodkami, preklepmi a skomolenými slovami, nejednotnosťou pri písaní konkrétnych slovných spojení a citátov kurzívou či s chybami v písaní veľkých a malých písmen (napr. „na otvorení trnavskej univerzity“, s. 25; „na čele s m. Hodžom“, s. 65; „medzi malou dohodou...“, s. 65; „Druhá svetová vojna“, s. 60; „Druhej svetovej vojny“, s. 61; „Prvej svetovej vojne“, s. 63; „Prvej svetovej vojny“, s. 68; „okrem francúzska“, s. 68). Aj v zozname literatúry (nazvanom ako „Bibliografia“, s. 128) možno pobadať niektoré nedostatky. Hoci sa autorky rozhodli uvádzať rok vydania dvakrát, za menom autora/autorky a na konci bibliografického záznamu, v prípade diel I. Kružliaka, Z. Pástora, P. Prando (článok z r. 2005) a F. Terranovu by sme rok hneď za menom hľadali zbytočne. V prípade ďalšieho potenciálneho vydania publikácie bude potrebné tieto nedostatky eliminovať, v ideálnom prípade s využitím služieb jazykového korektora, keďže je pochopiteľné, že intenzívna vedecká práca nie vždy z časového hľadiska umožňuje automatickú kontrolu vlastného textu.

Prejdime teraz k obsahovej stránke diela. V prvej časti venovanej územiu Slovenska je pokryté rozsiahle časové obdobie, začínajúce príchodom Slovanov v 5./6. storočí a končiace Hodžovým projektom stredoeurópskej federácie začiatkom 20. storočia. Takýto veľký rozsah silno kontrastuje so zameraním 2. kapitoly, ktorá je venovaná talianskemu federalistickému mysleniu v období Risorgimenta, ďalej za čias 2. svetovej vojny (Ventotenský manifest) a v desaťročiach po nej. Kým v 1. kapitole sa stretávame predovšetkým s podrobnejším rozborom projektov A. F. Kollára, J. Feješa, M. Bela, J. Kollára, Ľ. Štúra, L. Gestetnera, M. R. Štefánika, Š. Osuského či M. Hodžu. za jednu z najvýznamnejších častí tejto kapitoly možno považovať stať o projekte málo známeho Lea Gestetnera, ktorého prvé meno sa však v knihe neobjavuje. 2. kapitola nás vovádza do zákutí politického myslenia C. Cattanea, G. Mazziniho, L. Einaudiho, C. Rosselliho, A. Spinelliho, E. Colorniho a M. Alberiniho. V súvislosti s uvádzaním mien popredných teoretikov je potrebné zdôrazniť, že by nebolo na škodu veci, keby autorky uvádzali aspoň pri prvej zmienke v texte celé mená týchto mysliteľov, keďže čitatelia a čitateľky absolútne neznalí/é problematiky sú nútení/é dodatočne si vyhľadávať celé mená spomínaných autorov. Ak má kniha plniť aj didaktickú funkciu (a to nesporne má), bolo by užitočné do jej prípadného druhého vydania zakomponovať aj krstné mená, ktoré zatiaľ ostávajú reprezentované iba iniciálami (hoci stretnúť sa môžeme aj s prehodenými iniciálami, ako sa to stalo v prípade Gabriela Bethlena a Štefana Bočkaja, ktorí sú na s. 22 uvádzaní ako „Š. Bethlen, G. Botzkay“). Tak ako v prípade už recenzovaných titulov, aj v tejto publikácii bolo možné pracovať s väčším počtom domácich prameňov venovaných daným témam (najmä slovenskému mysleniu), konkrétne mohla byť zapracovaná krátka stať o už spomínanom L. Gestetnerovi z pera historika Pavla Lukáča „Neznámy stredoeurópsky federalista. Bratislavský rodák v hre diplomacie“ (In *Historická revue*, roč. 11, 2000, č. 4, s. 14-15) a obohatením by boli aj závery priamo z Gestetnerovej knihy „*The Danubian case*“ (Londýn: G. Allen and Unwin, 1941). Prínosnou mohla byť aj konfrontácia s poznatkami z kolektívnej monografie „*Idey a vývoj slovenského národovtorného myslenia v 19. storočí*“ (Martinkovič, Marcel, ed.; Trnava: Towarzystwo Słowaków w Polsce, FF TU, 2012). Takýto typ publikácie

by nepochybne zniesol aj originálne poznatky získané archívnym štúdiom slovenskej a talianskej dobovej tlače...

Ak by sme sa mali na záver tejto recenznej eseje pokúsiť zosumarizovať prínos všetkých štyroch publikácií, môžeme konštatovať, že každá z nich odlišným spôsobom prispieva k podhaleniu skrytých súvislostí rozličných oblastí politického myslenia. Otázky demokracie, federalizmu, utopizmu či kontraktualizmu sa ukázali ako živé, pútavé a atraktívne. Každá z recenzovaných kníh ponúka osobitný pohľad na analyzované témy, pričom v podstate všetky sa vyznačujú evidentným intenzívnym záujmom autorov o dané problematiku. Všetky niesli zároveň stopu autorského entuziazmu a snahy priblížiť čo najširšej verejnosti poznatky, ktoré síce neboli vždy celkom nové a objavné, ale pre súčasnú generáciu môže ich opätovné objavenie znamenať nemalý prínos. K negatívnym stránkam všetkých diel patrí ich jazyková stránka, hoci tento problém sa netýkal každej knihy rovnako, ako sme mali možnosť vidieť. Zároveň každá z nich bola typická aj tým, že nevyčerpali úplne potenciál domácej vedeckej a odbornej spisby a priemerne orientovaný odborník môže nájsť množstvo diel, ktoré by pre politicko-teoretický výskum prezentovaný v recenzovaných knihách iste boli užitočné. V každom prípade, ostáva len dúfať, že knižky, i keď rozsahovo skôr útle, sa stretnú s čo najmohutnejšou odozvou u ich konzumentov, vrátane nevyhnutnej a zdravej konštruktívnej kritiky, a to hlavne u tých, ktorí sa rozhodnú s ich zisteniami pracovať vo svojom vlastnom vedeckom výskume.

LITERATURA:

- KUČERA, R. (2012). *Politologická historie demokracie. O původu a vývoji systémů demokracie, republiky, oligarchie, tyranie, principátu, signorie a vzniku principu demokratické reprezentace a listiny práv a svobod občanů*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 186 s. ISBN 978-80-7414-552-0.
- NAXERA, V. – STULÍK, O. (2012). *Komparace sociálních utopií*. Brno: Václav Klemm, 144 s. ISBN 978-80-904083-5-7.
- NAXERA, V. – STULÍK, O. a kol. (2013). *Teorie společenských smluv. Analýza vybraných novověkých konceptů*. Brno: Václav Klemm, 147 s. ISBN 978-80-87713-05-1.
- ŠKUTOVÁ, D. – PRANDO, P. (2013). *Slovenský federalizmus versus taliansky federalizmus*. Banská Bystrica: Belianum, 135 s. ISBN 978-80-557-0674-0.